

МЕРКЕЛЬДЕН КЕЙІНГІ ГЕРМАНИЯ: МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ҮМІТТЕР

2021 жылы 8 желтоқсанда Германия федеративтік республикасының 20-шы шақырылымдағы Федералды мәжілісіндегі (Бундестаг) дауыс беру де демократиялық саясаткер Олаф Шольц елдің жаңа федералды канцлері болып бекітілді. Бундестагтағы 736 депутаттың дауыс беруіне қатысқан 395-шінің қолдауына ие болған Олаф Шольц ресми түрде Германия канцлері ретінде ант берді. Осылайша Германияның да, Еуропалық Одақтың да (ЕО) саяси тарихында маңызды із қалдырып 16 жыл үзіліссіз канцлер қызметін атқарған Ангела Меркельдің дәуірі аяқталды. Ендеше, Меркельден кейінгі Германияның болашағы жаңа канцлер Олаф Шольц кезінде қалай қалыптасатыны талқылауды қажет ететін мәселенің бірі.

Шын мәнінде, 2021 жылы 26 қыркүйекте өткен Бундестаг сайлауында Социал-демократиялық партия (СДП) биліктегі Христиан-демократиялық одағынан (ХДО) асып түсті. Сайлаушылардың қатысу деңгейі 76,6% болған аталмыш Бундестаг сайлауына қатысқан 45 саяси партияның 8-і ғана 5%-дық межеден өтіп, 20-шы шақырылымдағы Бундестагта өз орнын алды. Германия Федералдык сайлау комиссиясының ресми қорытындысы бойынша, 20-шы шақырылымдағы Бундестагта СДП 25,7% дауыспен 206 орынға, Христиан-демократиялық партиясы (ХДП) 18,9% дауыспен 152 орынға ие болды. Ал, Жасылдар партиясы (Bündnis 90/Die Grünen) 14,8% дауыспен 118 орын, Екінші демократиялық партия (ЕДП) 11,5% дауыспен 92 орын, Германия үшін балама (ГБ) 10,3% дауыспен 83 орын, ХДО-ның енішлес партиясы Христиан әлеуметтік одағы (ХӘО) 5,2% дауыспен 64 орын, Оңшыл Солшылдар партиясы (СП) 4,9% дауыспен 39 орын және Оңтүстік Шлезвиг сайлаушылар одағы (ОШО) 0,1% дауыспен 1 орынға ие болды.

2017 жылғы Бундестаг сайлауында екінші орында болғанына қарамастан, өз тарихында ең көп дауыс жоғалтқан СДП-ның 2021 жылы алдыңғы сайлауға қарағанда 5,2% артық дауыс жинап бірінші орынға шығуын партия үшін де, Шольц үшін үлкен жеңіс деп санауға болады. Сонымен қатар, Олаф Шольцтың СДП атынан канцлерлікке кандидат ретінде Жасылдар және ЕДП-мен коалициялық келіссөздерді қысқа мерзімде аяқтауы маңызды жетістік болып көрінеді.

Бундестаг сайлауында жеңіске жеткен Шольцтың билікте қаншалықты табысты болатыны бұдан былай ұстанатын саясатына байланысты. Ең алдымен, Премьер-министр Олаф Шольц бүкіл әлемді әуіре-сарсаңға салып жатқан COVID-19 індетімен күресті күшейту арқылы індеттің ел экономикасына кері әсерін азайтуға басымдық беретінін атап өткен жөн. Олаф Шольц сайлауға дейін Германияның қаржы министрі ретінде ЕО-ның індетке қарсы 750 миллиард еуролық құтқару қорын құруда маңызды рөл атқарған еді. 2021 жылдың 7

желтоқсанында СДП, ЕДП және Жасылдар бірлесіп Бундестагта COVID-19 індетіне қарсы вакцинация шараларын күшейту және індетке қатысты басқа ережелерге түзетулер енгізу туралы заңды ұсынды. Өйткені Германия да, ЕО да COVID-19 індетінен ең көп зардап шеккендердің қатарында. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДСҰ) соңғы есебіне сәйкес, 2021 жылғы 5 желтоқсандағы ЕО көлемінде індет жұқтырғандардың жалпы саны 88,925,399-ға жетіп, оның 1,569,599-ы қайтыс болды. Сондай-ақ, 2021 жылы 5 желтоқсандағы жағдай бойынша, соңғы бір аптада Германияда жаңадан 396,429 адам індет жұқтырып, әлемде соңғы бір аптада індет жұқтырғандардың саны ең көп екінші ел болды. Осы тұрғыдан алғанда, Олаф Шольц өз еліндегі COVID-19 індетінің соңғы жағдайын ескере отырып және ЕО мен Германияда індетке қарсы жүзеге асыра бастаған миллиардтаған еуролық қалпына келтіру қорын тиімді пайдалану үшін де індетпен күреске басымдық беретінін сенімді түрде айтуға болады.

Ішкі саясатқа келетін болсақ, елде соңғы жылдары күшейіп келе жатқан оңшыл экстремизмнің алдын алу Олаф Шольц саясатының тағы бір басым бағыты болатынын болжауға болады. Онсызда Олаф Шольц сайлау науқаны кезінде бүкіл Германияны оңшыл экстремизмге қарсы әрекет етуге шақырған болатын. ЕО-ның көптеген елдері сияқты, соңғы жылдары Германиядағы оңшыл экстремизмнің күшеюі елдегі қауіпсіздік пен демократияға аса үлкен қауіп төндіретін мәселелердің біріне айналды. Мысалы, Германияның Конституцияны қорғау федералдық ұйымының (КҚФҰ) деректеріне сәйкес, елдегі әсіресе оңшылдардың саны 2018 жылы 25,350 болса, 2021 жылы шамамен 33,300-ге жеткен. 2020 жылдың өзінде елде әсіресе оңшылдар жасаған 22,357 қылмыс тіркеліп, оның 13,300-ге жуығы зорлық-зомбылық түрінде болды. Оның үстіне Германиядағы әсіресе оңшыл саяси партиялардың белсенділігі де біртіндеп артып келе жатқаны байқалады. Қазіргі уақытта елде Германия үшін балама (ГБ), Германия ұлттық-демократиялық партиясы (ГҰДП), «Үшінші жол» партиясы (Ш. Weg), Оңшылдар (Die Rechte), Республикашылар (REP) және Дойче консервативтік сияқты әсіресе оңшыл партиялар бар. 2021 Бундестаг сайлауына Германияға балама (ГБ), Германия ұлттық-демократиялық партиясы (ГҰДП) және «Үшінші жол» партиясы (Ш. Weg) қатысты. 2017 жылғы Бундестаг сайлауында 94 орын, Еуропа Парламентіне 2019 жылғы Еуропа Парламенті сайлауында 11 орын алып алған рет Германия Бундестагына кірген Германия үшін балама (ГБ) 20-шы мерзімді Бундестагтан 83 орын алды.

Сыртқы саясат тұрғысынан Олаф Шольц Германияда да, ЕО-мен де, әсіресе АҚШ-пен қарым-қатынастарды қайта қарауға тырысады деп айтуға болады. Өйткені Дональд Трамп дәуіріндегі АҚШ пен ЕО арасындағы сенім дағдарысы АҚШ

президенті Джо Байден дәуірінде де жалғасып жатқанын көреміз. 2021 жылдың қыркүйегінде АҚШ, Ұлыбритания және Австралия арасында қол қойылған АҰАҚШ келісімінен кейін Канберраның Австралия-Франция сунгуір қайық келісімінен бас тартуы Париж бен Брюссельдің ұарсылығын тудырды. 2021 жылы 7 желтоқсанда сөйлеген сөзінде өзінің алғашқы шетелдік сапарын Францияға жасайтынын айтқан Олаф Шольц «ЕО-ның болашақ әлемін қалыптастыру үшін күшті және егемендікпен әрекет етуі маңызды» деп мәлімдеді. Берлин алдағы кезеңде Парижбен бірге ЕО-ның сыртқы саясатына назар аударады, бұл оның көзқарасын қайта қарауға тырысатынын көрсетеді. Дегенмен, әлемнің ауырлық орталығы Үнді-Тынық мұхиты аймағына ауысқан және АҚШ-Қытай бәсекелестігі барған сайын айқын бола бастаған уақытта Олаф Шольц әкімшілігі жалғыз әрекет етуден гөрі, Париж әкімшілігімен бірге ЕО мүддесін қорғауға және Вашингтонмен дәстүрлі одақтастығын жалғастыруға тырысады деп болжауға болады.

Сонымен қатар, Олаф Шольц әкімшілігі сыртқы саясатта кездесетін тағы бір маңызды мәселе Берлин-Пекин және Брюссель-Пекин арасындағы қарым-қатынастар болатыны сөзсіз. Өйткені соңғы жылдары Қытайдың жалпы Еуроодақтағы, атап айтқанда Шығыс Еуропадағы бірқатар инфрақұрылымдық және инвестициялық жобаларымен экономикалық ықпалының арта түсуі Еуроодақ елдерін, әсіресе Германияны алаңдатып отырған жағдай. Сондықтан соңғы жылдары Германия Қытайды Тайвань, Гонконг, Тибет және Шығыс Түркістан мәселелері мен адам құқықтары үшін сынап келеді. Айта кетейік, 2019 жылдың мамыр айында Франция Үнді-Тынық мұхиты аймағына арналған «Франция және Үнді-Тынық мұхиты қауіпсіздігі» стратегиясын анықтаса, 2020 жылдың қыркүйегінде Германия «Германия - Еуропа - Үнді-Тынық мұхиты аймағына» назар аударды Азия: 21 ғасырды бірге қалыптастырамыз». Бұл олардың саяси доктриналарын қабылдау арқылы Үнді-Тынық мұхиты аймағын қалыптастыруға үлкен мән беретінін көрсетеді.

Қорыта айтқанда, COVID-19 індеті мен бүкіл әлем дүр сілкіндірген кезде ЕО-ның ең ірі экономисы Германияның премьер-министрі болып сайланған Олаф Шольц ұстанатын ішкі және сыртқы саясат, жаһандық геосаяси және геэкономикалық бәсекелестіктің күшеюі оның еліне ғана емес, сонымен бірге ЕО-на да әсер етуі мүмкін. Жоғарыда аталған мәселелерден бөлек, Германияның жаңа канцлері Олаф Шольцтың саясаты қалай қалыптасатындығы, сондай-ақ елдің экономикалық тұрақтылығы мен босқындар мәселесі, аймақтық және жаһандық мәнге ие болған басқа да мәселелерді ұстанады деп айтуға болады.

Жазушы: Өмірбек Қанай,

Еуразия ғылыми-зерттеу институты, Қазақстан

Саясат, сыртқы қатынастар және қауіпсіздік

- Ресей президенті Владимир Путин Үндістан премьер-министрі Нарендра Модидің шақыруымен Нью-Делиге жұмыс сапарымен барды. Көшбасшылар жыл сайын өтетін ХХІ Ресей-Үндістан саммитіне қатысты. Тараптар экономика, энергетика, әскери және қауіпсіздік, ғылым мен технология, мәдениет және басқа салалардағы ынтымақтастық туралы бірқатар құжаттарға қол қойды (Kremlin.ru, 06.12.2021).
- Киевте өткен бірінші халықаралық стратегиялық коммуникация форумында НАТО Бас хатшысының қоғамдық дипломатия жөніндегі орынбасары Байба Браже қауіпсіз және демократиялық Украина еуроатлантикалық қауіпсіздіктің кілті екендігі туралы мәлімдеме жасады. Осы себептен НАТО Украинадағы реформаларды қолдауға дайын. Стратегиялық байланыс орталығы ұйымдастырған форумға НАТО және Еуропалық Одақ дипломаттары, Украина шенеуніктері және ҰЕҰ өкілдері қатысты (Ukrinform.net, 07.12.2021).
- Грузияның Сыртқы істер министрлігі 3+3 форматта болатын аймақтық кездесуге Грузияның қатыспайтынын растады. Сонымен бірге, министрлік Грузия Баку мен Ереванға бейбітшілікті сақтау үшін келіссөздер жүргізудің форматын ұсынуға ниетті екендігін білдірді. Грузияның 3+3 форматына қатысқысы келмеуінің басты себебі – Грузияның аумақтық тұтастығына қатысты шешілмеген мәселелерге байланысты Ресеймен қарым-қатынасының нашарлауы (Georgia Today, 09.12.2021).
- Өзбекстан президенті Шавкат Мирзиёев Қазақстанға ресми сапармен келіп, қазақстандық әріптесі Қасым-Жомарт Тоқаевпен кездесті. Екі ел одақтастық қатынастар туралы декларацияға қол қойды. Қазақстан Президенті екіжақты қарым-қатынас жаңа деңгейге көтерілгендігі туралы мәлімдеді. Тоқаев таяу болашақта елдердің үкіметтері сауда көлемін 3 миллиард долларға, одан кейін 10 миллиард долларға дейін ұлғайту үшін барынша әрекеттенетіні туралы айтты (Qazaq TV, 06.12.2021).
- Ташкентте Қырғызстанның Сыртқы істер министрі Руслан Казакбаев пен Италияның Сыртқы істер және халықаралық ынтымақтастық министрі Луиджи Ди Майоның басын қосқан «Орталық Азия + Италия» министрлерінің кездесуі өтті. Тығыз байланыс орнатудың маңыздылығын атап өткен министрлер Қырғызстанның GSP+ мәртебесін ескере отырып, сауда-экономикалық ынтымақтастықты одан әрі кеңейтуге және нығайтуға өзара мүдделілік танытты. Сондай-ақ тараптар Ауғанстандағы жағдайды талқылап, гуманитарлық көмек көрсетуде бірлескен ынтымақтастықтың маңыздылығын атап өтті (Kabar, 09.12.2021).
- Ұжымдық қауіпсіздік шарты ұйымының (ҰҚШҰ) Әскери комитеті бейнеконференция өткізіп, онда қатысушылар Шығыс Еуропа, Кавказ және Орталық Азиядағы әскери қауіпсіздікке төніп тұрған қауіптер мен сын-қатерлерді талқылады. Комитет Тәжікстан аумағында ҰҚШҰ коалициялық күштерін орналастыру үшін әскери инфрақұрылымды одан әрі жетілдіру туралы шешім қабылдады. Қатысушылар сондай-ақ Біріккен Ұлттар ұйымының (БҰҰ) бітімгершілік операциялары үшін ҰҚШҰ-ның әскери әлеуетіне қатысты мәселелерді талқылады. Тараптар қауіп пен қатерлерді бейтараптандыру бойынша бірлескен әрекеттерді үйлестіруге келісті (BelTA, 08.12.2021).

Экономика, қаржы және энергия

- Қазақстанның ауыл шаруашылығы саласына 2021 жылы 1,3 миллиард доллар инвестиция тартылды. Салаға күрделі салымдар 50 пайызға жуық өсті. Қолдау тетіктері негізінен үкіметтің жеңілдетілген несиелері арқылы жасалды. 2020 жылы «Аграрлық несиесі корпорациясы» мемлекеттік қаржы мекемесі 105 миллион доллардан асатын 75 инвестициялық жобаны қаржыландырды. 2021 жылы 7 мыңнан астам кәсіпкер 478 миллион доллардан астам қолдау тапты. Ресурстар көлемі егіс және егін жинау жұмыстарына, техника мен мал сатып алуға, фермалар ашуға жұмсалды (Qazaq TV, 08.12.2021).
- Қазақстан мен Қырғызстан экономикалық ынтымақтастықты нығайтуды жоспарлап отыр. Қазақстан Қырғызстан экономикасының маңызды инвесторларының бірі болып қала береді. 2005 жылдан бері жинақталған күрделі салым көлемі 1 миллиард доллардан асты. Екі ел арасындағы ауылшаруашылық 2021 жылдың тоғыз айында 680 миллион доллардан асып түсті. Елдер Қырғызстан аумағында көтерме және бөлшек сауда орталықтарын құру арқылы екіжақты сауда көлемін 1 миллиард долларға дейін жеткізуге ұмтылыс білдірді (Qazaq TV, 08.12.2021).
- Әзірбайжан, Грузия және Иран Парсы шығанағы мен Қара теңізді байланыстыратын транзиттік бағытты жасайтын жаңа жобаға келісті. Алдағы төрт айда Иран Астара шекарасы арқылы Әзірбайжанға және Қара теңіздегі Грузияның Батуми және Потти порттары арқылы Шығыс Еуропа елдеріне сынақ тасымалдарын жіберетін болады. Сынақ жөнелту соңғы ұшжақты кездесуге дейін уақыт пен шығынды азайту механизмін құру үшін кедергілерді анықтауға мүмкіндік береді (AzerNews, 09.12.2021).
- Нұр-Сұлтанда өзбек-қазақ бизнес-форумы мен өзбек-қазақ іскерлік кеңесі аясында Қазақстан мен Өзбекстанның ресми өкілдері, сондай-ақ іскер топтары бас қосты. Форум жұмысына Өзбекстанның Инвестициялар және сыртқы сауда министрі Сардор Умуразов пен Қазақстан премьер-министрінің орынбасары Роман Скляр қатысты. Тараптар ортақ «Жол картасы» арқылы қолайлы бизнес-жағдайларды құруда белсенді өзара қарым-қатынас жасауға дайын екендігін білдірді. Тараптар 5,9 миллиард долларлық сауда келісімдері мен екіжақты келісімдерге қол қойды (Kun.uz, 06.12.2021).
- Беларусь жоғары технологиялар паркі экспортта айтарлықтай өсім көрсетіп отыр. 2021 жылдың қаңтар-қыркүйегінде паркте жұмыс істейтін компаниялардың қызметі экспортты 25%-ға өсіп, 2,3 млрд доллардан асты. Сонымен қатар, 2021 жылдың үшінші тоқсанында қызметі экспортты жыл сайын 160 миллион долларға өсіп, шамамен 764 миллион долларға жетті. 2020 жылы Жоғары технологиялар паркі 2,7 миллиард долларға экспорт жасады. Парктің негізгі нарықтары – АҚШ, Кипр, Англия, Ирландия және Ресей (BelTA, 08.12.2021).
- Ресей президенті Владимир Путин мен Үндістан премьер-министрі Нарендра Модидің бірлескен мәлімдемесіне сәйкес, Еуразиялық экономикалық одақ пен Үндістан еркін сауда келісін жасау бойынша келіссөз жүргізеді. Сондай-ақ тараптар Шанхай ынтымақтастық ұйымының (ШЫҰ) халықаралық қатынастардағы рөлін арттыруды, ұйымның БҰҰ және оның ұйымдарымен байланысын жан-жақты дамытуға шақырды. Сонымен бірге, ШЫҰ мен Еуразиялық экономикалық одақ арасында ресми байланыс орнатуға қолдау білдірді (TASS, 06.12.2021).

Қоғам және мәдениет

- ТҮРКСОЙ түркі әлемінің белгілі тұлғаларына арналған 2000 кітапты Алматыға жеткізді. Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай кітап тапсыру рәсімі «Almaty Creative Hub» ғимаратында өтті. Шағаға Қазақстан Жазушылар одағының президенті Ұлықбек Есдәулет, ТҮРКСОЙ ұйымының Қазақстандағы өкілі Бақытжан Омаров және БАҚ өкілдері қатысты (Turksoy.org, 12.10.2021).
- Азия даму банкі Тәжікстандағы Пандж өзені бассейніндегі климатқа төзімділікті арттыру үшін 1,3 миллион долларлық транзакциялық техникалық көмек грантын мақұлдады. Климаттың өзгеруі модельдері елдегі қуаңшылықтың жыл сайынғы ықтималдылығы осы ғасырдың ортасына қарай 3%-дан 25%-ға дейін артады болжап отыр. Қуаңшылық, қалыптан тыс ыстық, сондай-ақ маңызды ауылшаруашылық дақылдары үшін суға сұраныстың артуымен бірге көптеген жергілікті тұрғындардың негізгі табыс көзі болып отырған ауыл шаруашылығына қатты ықпал етеді (ASIA-Plus, 08.12.2021).
- Бішкек қаласының басшысы Айбек Жүнүшалиев Қазақстанға жұмыс сапары кезінде Нұр-Сұлтан қаласының әкімі Алтай Көлгіновпен кездесті. Тараптар негізінен екі елдің астаналық муниципалитеттері деңгейінде түрлі салалардағы екіжақты ынтымақтастықты нығайту мәселелерін талқылады. Кездесудің қорытындысында басшылар «Бішкек пен Нұр-Сұлтан муниципалитеттері арасындағы 2022-2024 жылдарға арналған коммерциялық-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықтың жол картасына» қол қойды (Türk Dünyası, 08.12.2021).
- Түркі мемлекеттерінің ұйымы (ТМҰ) Африка елдеріне жалпы алғанда Sinovac вакцинасының 611 200 дозасын жіберді. Sinovac вакцинасының 400 мың дозасы Буркина-Фасоға, Sinopharm вакцинасы 211 мың 200 дозасы Тоғоға Түркия Корғаныс министрлігінің әскери ұшағымен жеткізілді. Қайырымдылық науқаны ТМҰ-ның COVID-19 пандемиясына қарсы жандық күреске үлес қосты (Turkkon.org, 07.12.2021).
- Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымының Нұр-Сұлтан қаласындағы Бағдарламалар кеңесі Қызылорда облысының Арал қаласында әйелдер үшін бизнестің негізгі дағдылары бойынша Ұш күндік оқу курсы өткізді. Бұл шара Халықаралық Аралды құтқару қоры мен «Арал әйелдері» қоғамдық бірлестігімен бірлесіп ұйымдастырылды. Оқыту курсы – қабылдаушы елде тұрақты дамуға жәрдемдесудің құралы ретінде гендерлік теңдік пен әйелдердің экономикалық мүмкіндіктерін кеңейту бастамаларын ілгерілету жөніндегі Бағдарламалар кеңесінің көпжылдық күш-жігерінің бөлігі (Osce.org, 09.12.2021).
- Украина Түркияның Құтахия облысында құрметті консулдыңын ашты. Жаңа консулдық Украина азаматтарының құқықтары мен мүдделерін қорғауға, мәдени байланыстарды нығайтуға және екі ел арасындағы қарым-қатынасты орнатуға көмектеседі. Қазіргі уақытта Украинаның Түркиядағы консулдықтары Бурса және Чанаккале провинциялары мен Даламан ауданында да жұмыс істейді. Сонымен қатар, Афонкарахисар мен Украинаның бір қаласы арасында бауырластық қарым-қатынас орнату жөнінде келіссөздер жалғасуда (Ukrinform.net, 08.12.2021).